

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้แนวทางการศึกษาในเชิงปริมาณ ที่เป็นระเบียบวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ที่มุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในที่นี้ได้ทำการคัดเลือกเพียง 2 หมู่บ้านที่ถูกจัดว่าประสบความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน เพื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จระหว่าง 2 หมู่บ้านว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างกันในเรื่องใดบ้าง

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)** เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานชุมชน จากการเข้าไปสำรวจพื้นที่ที่ศึกษา (Survey) สภาพหมู่บ้าน ลักษณะพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตถึงปัจจุบันที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ 2) การเข้าไปสังเกตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย โดยสิ่งแรกที่ทางผู้ศึกษาจะต้องทำก็คือ การเข้าไปแนะนำตัวต่อผู้นำหมู่บ้าน เพื่อที่จะได้ทำความรู้จักกับผู้นำหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากที่จะปูทางให้ในการทำการศึกษารวบรวมข้อมูลนั้นสะดวกมากยิ่งขึ้น เมื่อทำความรู้จักกับผู้นำหมู่บ้านอย่างเป็นทางการแล้ว สิ่งที่จะต้องกระทำต่อไปคือ การสอบถามข้อมูลพื้นฐานจากผู้นำหมู่บ้านเกี่ยวกับจำนวนครัวเรือน จำนวนประชากรชายและหญิง เมื่อทราบข้อมูลดังกล่าวแล้วต่อไปเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงลึกกับหัวหน้าครัวเรือน โดยการสัมภาษณ์

2. **ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)** เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์ และรายงานการศึกษาต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาและพื้นที่ศึกษา แหล่งข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มปฏิบัติการกิจในราชการบริหารส่วนภูมิภาค (ด้านป่าไม้) จังหวัดเชียงใหม่ ฝ่ายจัดการป่าชุมชนและไม้เศรษฐกิจ ศูนย์ศึกษาวนศาสตร์ชุมชน ที่ 13 องค์การบริหารส่วนตำบลสันทราย อำเภอฝาง และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง อำเภอ

คอยสะเก็ด สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยงูใน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านตลาดจี้เหล็ก

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ เป็นสมาชิกของหมู่บ้านที่ดูแลป่าชุมชน ในพื้นที่หมู่บ้าน ห้วยงูใน ตำบลสันทราย อำเภอฝาง จำนวน 252 ครัวเรือน และหมู่บ้านตลาดจี้เหล็ก ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 84 ครัวเรือน รวมประชากรที่ศึกษาทั้งสิ้น 336 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) คำนวณขนาดตัวอย่างด้วยสูตรของ Taro Yamane (1969; อ้างโดย กานดา, 2530)

$$n = \frac{N}{1 + Nd^2}$$

n = จำนวนตัวอย่างที่คำนวณได้

N = จำนวนประชากรทั้งหมดที่ศึกษา (ครัวเรือน)

d = ค่าความคลาดเคลื่อนของตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95 %

ในที่นี้ประชากรที่จะทำการศึกษา คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่วิจัยดังนี้

1. บ้านตลาดจี้เหล็ก ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีครัวเรือนทั้งสิ้น 84 ครัวเรือน (ตารางสำรวจข้อมูลประจำปี 2535-2546) ดังนั้นจากการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

$$n = \frac{84}{1 + 84(0.05)^2} = 70 \text{ ครัวเรือน}$$

ในพื้นที่วิจัยแห่งที่ 2 บ้านห้วยงูใน ตั้งอยู่ที่ ตำบลสันทราย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งหมด 252 ครัวเรือน (ตารางสำรวจข้อมูลประจำปี 2535 – 2546) จะได้การสุ่มตัวอย่างดังนี้

$$n = \frac{252}{1 + 252(0.05^2)}$$

$$n = 155 \text{ ครัวเรือน}$$

ดังนั้นตัวอย่างในการศึกษาในครั้งนี้ รวมทั้งสิ้น 225 ครัวเรือน

ในการสัมภาษณ์จะเน้น ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นหลัก โดยจะเข้าไปดำเนินการในหมู่บ้านเป้าหมายนี้ โดยวิธีการสอบถามและปรึกษาหารือกับผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับข้อมูลของคนในหมู่บ้านว่าควรทำในลักษณะใดเพื่อให้ง่ายต่อการใช้แบบสัมภาษณ์และให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 225 ครัวเรือน ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับป่าชุมชน เช่น คณะกรรมการป่าชุมชน ที่ปรึกษาในหมู่บ้าน ส่วนตัวอย่างนอกเหนือจากนี้ ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลากบ้านเลขที่ในหมู่บ้านขึ้นมาแล้วไปสัมภาษณ์บ้านเลขที่ที่จับสลากขึ้นมาถ้าไม่มีใครอยู่ที่จับขึ้นมาใหม่จนครบ 225 ครัวเรือน โดยทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนในครัวเรือนนั้น ๆ

3.3 เครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาและตัวชี้วัด โดยศึกษาค้นคว้าจากหลักการ แนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. นำเนื้อหาและตัวชี้วัดที่ได้มาประยุกต์เป็นคำถามตามวัตถุประสงค์ สมมติฐาน และกรอบแนวความคิด โดยศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากงานวรรณกรรม ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา แล้วนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขด้านเนื้อหาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ สมมติฐาน และกรอบแนวความคิดในการวิจัยมากขึ้น พร้อมกับปรับปรุงแก้ไขด้านภาษาที่ใช้ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
4. นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try – out) กับประชาชนบ้านแพะ อำเภอดันคำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มที่ลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาร้อยละ 10 ของประชากรจริง จำนวน 25 คน และสังเกตจากการพูดคุยซักถามประเด็นข้อสงสัยของผู้ตอบ

แบบสัมภาษณ์ในแต่ละข้อคำถามที่แต่ละท่านมีความเข้าใจ และสื่อความของเครื่องมือได้ไม่ตรงกัน แล้วนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขด้านภาษาที่ใช้ให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อให้สื่อความหมายได้เข้าใจชัดเจน ตรงกันและได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

5. เดินทางเข้าพื้นที่เพื่อติดต่อประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน อบต. ประจําหมู่บ้าน และ ผู้นำท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอยู่อาศัยในบ้านห้วยงูใน ต. สันทราย อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ และบ้านตลาดขี้เหล็ก ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ เพื่อขอความร่วมมือและ นัดหมายเวลา ตลอดจนสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ ได้แบ่งข้อมูลออกเป็น 5 ตอน ด้วยกัน ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมของประชากร ซึ่งประกอบด้วย อายุ สถานภาพ การศึกษา สมาชิกในครัวเรือน อาชีพ ชาติพันธุ์ รายได้หลัก รายได้ จากป่าชุมชน ภูมิถิ่นเดิม การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การอบรมทางด้านป่าชุมชน การเป็น สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน การศึกษาดูงานด้านป่าชุมชน กิจกรรมใน ป่าชุมชน การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับป่าชุมชน เรื่องประเพณีความเชื่อในป่าชุมชน ตำแหน่งทางชุมชนกฎเกณฑ์ของป่าชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาป่า จำนวน 10 ข้อ

3. กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน จำนวน 10 ข้อ

4. ความหลากหลายของทรัพยากรในป่าชุมชนและการแบ่งปันจัดสรรทรัพยากรอย่าง เท่าเทียม จำนวน 10 ข้อ

5. ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับป่าชุมชน จำนวน 3 ข้อ พร้อมทั้ง ข้อเสนอแนะ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นได้ดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับประชาชน บ้านห้วยงูใน ตำบลสันทราย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านตลาดขี้เหล็ก ตำบล แม่โป่ง อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่ จากผู้ใหญ่บ้านของทั้งสองหมู่บ้าน อบต. สันทราย อำเภอฝาง ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวน ศาสตร์ชุมชน ที่ 13 อำเภอดอยสะเก็ด และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยและทีมงาน สัมภาษณ์ จำนวน 5 คน ซึ่งได้ชี้แจงแนะนำให้เข้าใจในการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังกล่าว

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

ก. ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ตำแหน่งในชุมชน ภูมิลำเนาเดิม การได้รับข้อมูล ข่าวสารเรื่องป่าชุมชน ชายสายหรือเผ่าพันธุ์ สถานภาพ ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน ใช้สถิติ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ข. อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้านหรือชุมชน การฝึกอบรมด้านป่าชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การศึกษาดูงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน การพัฒนาป่าชุมชนของประชาชน ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ค. รายได้หลักของครอบครัว ใช้สถิติค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ของครอบครัวต่อปี การได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านป่าชุมชน ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ดูแลรักษาป่าชุมชน ใช้สถิติค่าทดสอบไคสแควร์ (Chi-square Test) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าชุมชน กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชนที่กำหนดโดยชุมชน ความหลากหลายของทรัพยากรในป่าชุมชน และการแบ่งปันจัดสรรทรัพยากรในป่าชุมชน อย่างเท่าเทียม การคำนวณค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ย (Weight Mean Score : WMS) คำนวณตามสูตร น้ำหนักค่าเฉลี่ย ในประคอง (2535) โดยกำหนดเกณฑ์คะแนนค่าเฉลี่ยไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.66 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาป่า ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.67 - 2.33 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาป่า ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาป่า ในระดับมาก

3. ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับป่าชุมชน ใช้สถิติคำนวณค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
4. การเปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนใน 2 พื้นที่ศึกษา ใช้สถิติทดสอบที (t-test) เนื่องจากเป็นทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มอิสระ
5. นำข้อมูลทีวิเคราะห์ได้ไปแปลผล สรุป และอภิปรายผล ตามลำดับ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved